

**НОВИ ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ЦИФРОВИЗАЦИЯ НА СЪДЕБНОТО
СЪТРУДНИЧЕСТВО В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НА ДОСТЪПА ДО ПРАВОСЪДИЕ
ПО ТРАНСГРАНИЧНИ ГРАЖДАНСКОПРАВНИ, ТЪРГОВСКОПРАВНИ И
НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ ВЪПРОСИ****Деница Вълкова****NEW LEGAL INSTRUMENTS FOR DIGITISING JUDICIAL COOPERATION IN
THE EUROPEAN UNION AND ACCESS TO JUSTICE IN CROSS-BORDER CIVIL,
COMMERCIAL AND CRIMINAL MATTERS****Denitsa Valkova**

Abstract: *The article outlines the most important amendments and additions to the legislative framework of the European Union law on the digitisation of judicial cooperation between Member States and access to justice in cross-border civil, commercial, and criminal matters. The updating of the legislation in this aspect is the result of two legal acts, Regulation 2023/2844 and Directive 2023/2843, adopted on 13 December 2023 by the European Parliament and the Council, which are analysed according to their effect on the subject matter, time, place and legal subjects. Included are the amended acts of European Union law in this area, as well as the domestic legal acts which, in accordance with the new digital challenges, are to be amended or supplemented in the process of transposition of the said Directive, in order to modernise and strengthen judicial cooperation and to ensure a fair trial for the parties in cases with a cross-border element. The progress made by the European Commission on the implementation of the technological measures foreseen in the Regulation is noted.*

Keywords: *digitisation of judicial cooperation, e-justice, electronic access to justice in cross-border cases, electronic communication*

УВОД

Следвайки приоритетната политика на Европейския съюз за всеобхватна дигитализация в „Цифровото десетилетие на Европа“¹ и позовавайки се на заявените цели в Договора за функциониране на Европейския съюз за засилване на съдебното сътрудничество и сближаване на законодателствата на държавите членки за ефективен достъп до правосъдие,

като адресати на съобщението на Европейската комисия от 02.12.2020, озаглавено „Цифровизация на правосъдието в Европейския съюз – Инструментариум от възможности“², в качеството на субекти на правото на законодателна инициатива, на 13.12.2023 г. Европейският парламент и Съвета приеха два нови нормативни акта:

¹ Официален уебсайт на Европейския съюз, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_bg

² EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52021AE0048>
Document 52021AE0048, EESC 2021/00048

– Регламент (ЕС) 2023/2844 относно цифровизацията на съдебното сътрудничество и на достъпа до правосъдие по трансгранични гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси и за изменение на определени актове в областта на съдебното сътрудничество³ (по-нататък Регламента) и

– Директива (ЕС) 2023/2843 за изменение на Директиви 2011/99/ЕС и 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета, Директива 2003/8/ЕО на Съвета и рамкови решения 2002/584/ПВР, 2003/577/ПВР, 2005/214/ПВР, 2006/783/ПВР, 2008/909/ПВР, 2008/947/ПВР, 2009/829/ПВР и 2009/948/ПВР на Съвета по отношение на цифровизацията на съдебното сътрудничество⁴ (по-нататък Директивата).

В статията се разглежда тяхното действие по предмет, по време, по място и спрямо лицата и компетентните органи. Посочват се изменените с Регламента и Директивата актове на правото на Европейския съюз, както и нормативните актове от националното законодателство, които предстои да бъдат актуализирани за осъществяване на хармонизиран цифров обмен на данни в областта на съдебното сътрудничество и на достъпа до правосъдие по гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси с трансграничен елемент. Открояват се накратко изпълнените до момента мерки от Европейската комисия, предвидени в Регламента

за реализирането на дигиталната реформа на съдебното сътрудничество в Европейския съюз.

I. ДЕЙСТВИЕ НА РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2023/2844 И ДИРЕКТИВА (ЕС) 2023/2843

1. Действие по предмет

Регламентът урежда отношенията свързани с използването на електронна комуникация между компетентните органи на държавите членки в Европейския съюз при трансграничните процедури за съдебно сътрудничество по гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси, както и между физическите или юридическите лица и компетентните органи при съдебни процедури по гражданскоправни и търговскоправни въпроси, чрез нормативно установени технологични средства за осъществяване на тази комуникация – децентрализирана информационна система и Европейска точка за електронен достъп, която ще бъде позиционирана на Европейския портал за електронно правосъдие⁵. Като нормативен акт, съдържащ правни норми с директен ефект, Регламентът регулира пряко всички случаи с трансгранични последици от гражданскоправен, търговскоправен или наказателноправен характер, попадащи в обхвата на изброените в приложение I и II 24 правни актове⁶.

³ Пак там, ОВ L, 2023/2844, 27.12.2023

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32023R2844>

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2844/oj>

⁴ Пак там, ОВ L, 2023/2843, 27.12.2023

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32023L2843&qid=1721519863413>

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2843/oj>

⁵ Вж. чл.3 и чл.4 от Регламента

⁶ В Приложение I към Регламента за включени следните правни инструменти за съдебното сътрудничество по гражданскоправни и търговскоправни въпроси:

1) Директива 2003/8/ЕО на Съвета от 27 януари 2003 г. за подобряване на достъпа до правосъдие при презгранични спорове чрез установяването на минимални общи правила за правната помощ при такива спорове.

2) Регламент (ЕО) № 805/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 г. за въвеждане на европейско изпълнително основание при безспорни вземания.

3) Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. за създаване на процедура за европейска заповед за плащане.

4) Регламент (ЕО) № 861/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 г. за създаване на европейска процедура за искове с малък материален интерес.

5) Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка.

В Регламента са установени също пра- и електронни печати, правната сила на елек- вила за използването на видеоконферентна тронните документи и електронното заплаща- връзка, прилагането на електронни подписи не на такси.

6) Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство.

7) Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (преработен текст).

8) Регламент (ЕС) № 606/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 12 юни 2013 г. относно взаимното признаване на мерки за осигуряване на защита по граждански дела.

9) Регламент (ЕС) № 655/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 г. за създаване на процедура за европейска заповед за заповед на банкови сметки с цел улесняване на трансграничното събиране на вземания по граждански и търговски дела.

10) Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. относно производството по несъстоятелност.

11) Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 г. за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи.

12) Регламент (ЕС) 2016/1104 на Съвета от 24 юни 2016 г. за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения в областта на имуществените последици на регистрираните партньорства.

13) Регламент (ЕС) 2019/1111 на Съвета от 25 юни 2019 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни въпроси и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвличане на деца.

В Приложение II към Регламента за включени следните правни инструменти за съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси:

1) Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 г. относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки.

2) Рамково решение 2003/577/ПВР на Съвета от 22 юли 2003 г. за изпълнение в Европейския съюз на решения за обезпечаване на имущество или доказателства (1).

3) Рамково решение 2005/214/ПВР на Съвета от 24 февруари 2005 г. относно прилагането на принципа за взаимно признаване на финансови санкции.

4) Рамково решение 2006/783/ПВР на Съвета от 6 октомври 2006 г. за прилагане на принципа за взаимно признаване на решения за конфискация.

5) Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 г. за прилагане на принципа за взаимно признаване към съдебни решения по наказателни дела, с които се налагат наказания лишаване от свобода или мерки, включващи лишаване от свобода, за целите на тяхното изпълнение в Европейския съюз.

6) Рамково решение 2008/947/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 г. за прилагане на принципа на взаимното признаване към съдебни решения и решения за пробация с оглед на надзора върху пробационните мерки и алтернативните санкции.

7) Рамково решение 2009/829/ПВР на Съвета от 23 октомври 2009 г. за прилагане между държавите- членки на Европейския съюз, на принципа за взаимно признаване към актове за налагане на мерки за процесуална принуда като алтернатива на предварителното задържане.

8) Рамково решение 2009/948/ПВР на Съвета от 30 ноември 2009 г. относно предотвратяване и уреждане на спорове за упражняване на компетентност при наказателни производства (2).

9) Директива 2011/99/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно европейската заповед за защита.

10) Директива 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 г. относно Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси.

11) Регламент (ЕС) 2018/1805 на Европейския парламент и на Съвета от 14 ноември 2018 г. относно взаимното признаване на актове за обезпечаване и конфискация.

В съображения 14–17 от преамбюла на Регламента изрично са предвидени изключения за прилагането му. Между тях са случаите, когато в правните актове, изброени в приложения I и II от Регламента, изрично е посочено, че дадена комуникационна процедура между компетентните органи следва да се уреди от националното право на съответната държава членка. Регламентът не се прилага и за връчването на документи съгласно Регламент (ЕС) 2020/1784 на Европейския парламент и на Съвета (7), както и за събирането на доказателства съгласно Регламент (ЕС) 2020/1783 на Европейския парламент и на Съвета, тъй като в тях вече са предвидени специални правила относно цифровизацията на съдебното сътрудничество. Изключено е приложението на видеоконференции по Регламента за нотариалните удостоверителни производства, както и случаите на наказателно преследване на лице, което не е дало съгласие да бъде изслушано чрез видеоконферентна връзка в рамките на съответната процедура за съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси. Изключението е гаранция за правото на защита на заподозряното/обвиняемото/подсъдимото лице.

Въпреки че децентрализираната информационна система за електронен обмен на данни следва да се използва по подразбиране при комуникацията между компетентните органи, предметният обхват на Регламента не засяга устната комуникация (по телефон или

лично) между компетентните органи, когато тя е по-подходяща за пълноценно и по - гъвкаво съдебно сътрудничество или в особени случаи на спешност ⁷.

Предметният обхват на Директивата се извежда от заглавието ѝ, както и от параграф 5 от уводната част и обхваща направените в чл. 1–11 от Директивата изменения на правни актове на Европейския съюз, между които три директиви и осем рамкови решения по отношение на цифровизацията на съдебното сътрудничество⁸. Тези изменения следва да бъдат отразени в националното законодателство на всяка държава членка в сроковете за транспонирането на Директивата, които започват да текат диференцирано съобразно сроковете за приемане от Европейската комисия на отделните актове за изпълнение на технологичните средства за електронна комуникация между съответните правни субекти. Въпросните средства са децентрализираната информационна система по чл.3 от Регламента⁹ и Европейската точка за електронен достъп по чл.4 от Регламента¹⁰. В тази връзка, без претенции за изчерпателност, като нормативни актове с предстоящи изменения и допълнения в националното законодателство следва да бъдат посочени Наказателно-процесуалния кодекс, Гражданско процесуалния кодекс, Закона за правната помощ, Закона за екстрадицията и Европейската заповед за арест, Закона за здравето, Закона за Европейската заповед за разследване, Закона за защита на лица,

⁷ Такава пряка комуникация между съдилищата, както и между другите компетентни органи по чл. 2, параграф 1 от Регламента, като например чрез телефонни разговори, електронна поща и др. е допустима съгласно съображения 14 и 17 от преамбюла на Регламента, когато тя е по-подходяща.

⁸ Измененията касаят директиви 2011/99/ЕС и 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета, Директива 2003/8/ЕО на Съвета и рамкови решения 2002/584/ПВР, 2003/577/ПВР, 2005/214/ПВР, 2006/783/ПВР, 2008/909/ПВР, 2008/947/ПВР, 2009/829/ПВР и 2009/948/ПВР на Съвета по отношение на цифровизацията на съдебното сътрудничество и изискват всяка държава членка да приведе националното си законодателство в съответствие с тях в установените крайни срокове за транспониране на Директивата.

⁹ Тази система е различна от системата по Регламент (ЕС) 2022/850 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2022 година относно компютризирана система за трансграничен електронен обмен на данни в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни и наказателноправни въпроси (система e-CODEX).

EUR-Lex, Document 32022R0850, ОВ L 150, 01/06/2022, р. 1–19

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/850/oj>

¹⁰ Тя ще бъде създадена в Европейския портал за електронно правосъдие като средство за електронна комуникация на физическите и юридическите лица с компетентните органи по трансгранични гражданскоправни и търговскоправни въпроси

https://e-justice.europa.eu/155/BG/online_forms

застрашени във връзка с наказателно производство, Закона за признаване, изпълнение и изпращане на актове за конфискация или отнемане и решения за налагане на финансови санкции, Закона за признаване, изпълнение и изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане, Закона за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни актове за налагане на наказание лишаване от свобода или на мерки, включващи лишаване от свобода, Закона за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни решения и решения за пробация с оглед упражняване на надзор върху пробационните мерки и алтернативните санкции, Закона за признаване, изпълнение, постановяване и изпращане на актове за обезпечаване на имущество, а също и редица подзаконовни и административни актове, между които Правилника за администрацията в съдилищата, Наредба № 6 от 3 август 2017 г. за извършване на процесуални действия и удостоверителни изявления в електронна форма, Наредба № 5 от 1 юни 2017 г. за организацията и реда за водене, съхраняване и достъп до електронните дела и начина на съхраняване на доказателствата и доказателствените средства по делата, както и вътрешни оборот и съхраняването на друга информация, обработвана от съдебната администрация, Наредба № 9 от 30.10.2023 г. за условията и реда за предоставяне от Висшия съдебен съвет на информацията по чл. 24, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. относно производството по несъстоятелност, както и данни относно производствата по несъстоятелност, стабилизация и погасяване на задължения, Правилник за администрацията на европейските делегирани прокурори в Република България, Правилник за вътрешния ред за използването на електронен подпис и електронна идентификация от органите на съдебната власт и др.

2. Действие по време

Регламентът е в сила от 16.01.2024 г., но съгласно чл.26, параграф 2 от Заключителните

разпоредби той е пряко и задължително приложим за всяка държава – членка на Европейския съюз от 1 май 2025 година. За по-късно е отложено приложението на правилата за изработване, внедряване и използване на децентрализираната информационна система, предвидена в чл.3 от Регламента като средство за електронна комуникация между съответните компетентни органи и на Европейската точка за електронен достъп, която съгласно чл.4 от Регламента ще бъде създадена в Европейския портал за електронно правосъдие, за да осигури възможността физическите или юридическите лица да комуникират електронно с компетентните органи по гражданскоправни и търговскоправни въпроси¹¹.

Директивата също е в сила от 16.01.2024 г., като в Глава III, чл. 12–15 са установени различни крайни срокове за транспонирането ѝ в националното законодателство на всяка държава членка според процесуалните разпоредби и времевата рамка за приемане на актовете за изпълнение на задълженията по Регламента свързани с реализиране на технологичните мерки¹². Те са двугодишни и варират, считано от 17.01. 2026 г. до 17.01.2029 г., за различните 24 правни акта в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси¹³. Това означава, че фактическото осъществяване на процедурите за съдебно сътрудничество и достъпа до правосъдие по конкретни казуси с трансграничен елемент, чрез използване на специално създадени за целта технологии за директна електронна комуникация и обмен на специфични формуляри (образци, структурирани и неструктурирани документи за тези 24 производства, които могат да бъдат съдебни, досъдебни, полицейски, по прокурорски преписки и пр.) ще се случи поетапно във времето. Практическата дигитализация на относимите производства се предпоставя освен от приемане на актовете за изпълнение на технологичните средства от Европейската комисия, а също и от актуализацията на националното законодателство на държавите членки, като

¹¹ Вж. конкретно от коя година ще бъде приложим новият ред за електронна комуникация за всеки от 24-те правни инструмента в чл.26, параграф 3 от Заключителните разпоредби от Регламента.

¹² Вж. чл.12-15 от Директивата.

¹³ Вж. Приложение I и II към Регламента, в които изчерпателно са изброени тези 24 правни актове в областта на съдебното сътрудничество.

закономерна последица от задължителното транспониране на Директивата. За тази цел в Министерство на правосъдието се организира създаването на експертна междуведомствена работна група с участие на представители на академичната общност и магистрати, включително с потвърдено участие на съдии от Върховния касационен съд¹⁴ за изготвяне на необходимите законопроекти съобразно измененията на посочените в параграф 5 от уводната част на Директивата актове на правото на Европейския съюз, които следва да намерят отражение във вътрешното законодателство в процеса на транспониране на Директивата¹⁵.

3. Действие по място

Правните норми в Регламента и Директивата като част от законодателството на Европейския съюз действат неограничено на територията на държавите членки и всяко друго пространство, където се прилагат достиженията на правото на ЕС, като например дипломатическите мисии, въздухоплавателните и плавателните съдове на държавите членки на Европейския съюз, с изключение на Дания. В параграфи 8 и 9 от уводната част на Директивата изрично е посочено, че Дания, както и Ирландия, не са обвързани от действието на Директивата¹⁶, включително от нейното прилагане от други държави членки на Европейския съюз.

4. Действие спрямо лицата и компетентните органи

Съгласно принципа за директния ефект¹⁷ Регламентът е задължителен и има пряко при-

ложение. Следователно всеки гражданин или юридическо лице в държава членка на Европейския съюз може да се позове на действието му като носител на правата и задълженията в него, но съответният частноправен субект следва да държи сметка за допълнителните законодателни и технологични мерки на национално и европейско ниво, които Регламентът предвижда да бъдат реализирани напред във времето за ефективно приложение на заложените в него цели. Това означава, че лицата в Европейския съюз ще имат право на електронен достъп до правосъдие по съответните гражданскоправни и търговскоправни въпроси с трансграничен елемент едва след като бъдат приети актовете за изпълнение на Европейската точка за електронен достъп по чл.10, параграф 3 от Регламента и същата започне да функционира на Европейския портал за електронно правосъдие, което ще се случва по точно определен времеви график в чл.10 от Регламента.

Регламентът има действие и по отношение на определените компетентни органи. Съгласно чл.2, параграф 1 от Регламента „компетентен орган“ е всеки съд и прокуратура, както и централните и други компетентни органи, за които има определения в правните актове, изброени в приложения I и II, или които са определени за такива, включително чрез нотификация, в съответствие с въпросните правни актове. Компетентни органи са също всички органи и агенции на Съюза, които участват в процедури за съдебно сътрудничество в съответствие с правните актове, изброени в приложение II¹⁸. Всички те са обвързани от действи-

¹⁴ С писмо изх. № И-1717/08.08.2024 г. на председателя на ВКС до министъра на правосъдието са определени двама съдии от ВКС за участие в работната група.

¹⁵ В чл.1 – 1 от Директивата са посочени измененията на всички актове на правото на Европейския съюз, които следва да бъдат отразени в националното законодателство на държавите членки чрез своевременното ѝ транспониране.

¹⁶ Вж. Протокол № 21 относно позицията на Обединеното кралство и Ирландия по отношение на пространството на свобода, сигурност и правосъдие и Протокол (№ 22) относно позицията на Дания към Договора от Лисабон подписан на 13 декември 2007 г.,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>

¹⁷ Вж. по-подробно Решение на Съда на ЕС от 5 февруари 1963 г., NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos vs. Administration fiscale néerlandaise по искане за преюдициално заключение от Нидерландия.

Дело 26-62., Документ 61962CJ0026
EUR-Lex, ECLI:EU:C:1963:1

¹⁸ Например Министерство на правосъдието, Агенция на Европейския съюз за сътрудничество в областта на правоприлагането (Европол), Агенция на Европейския съюз за сътрудничество в

ето на Регламента и следва да го прилагат по силата на принципа на директния ефект, също в съответствие със степента на изпълнение на предвидените в него допълнителни законодателни и технологични мерки, които да обезпечат реалното използване на технологичните средства за електронна комуникация.

Принципно за разлика от Регламента Директивата се адресира само до държавите членки. Поради това всяка от тях трябва да я транспонира в националното си законодателство в установените за целта крайни срокове в самата Директива. В противен случай, като гаранция за правото на защита на частноправните субекти, всеки гражданин може да се позове на непосредствено действие на разпоредбите ѝ, които са безусловни и достатъчно ясни¹⁹.

II. Актуализирани регламенти в областта на съдебното сътрудничество, чрез изменителни разпоредби в настоящия Регламент 2023/2844

С разпоредбите на чл.18-25 от Регламента бяха изменени редица други регламенти, чиито правила са относими към съдебното сътрудничество и достъпа до правосъдие по гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси с трансграничен елемент. Причината за тези изменения е разпоредбите им да са съответни с новите прави-

ла за електронна комуникация и електронен обмен на данни, предвидени в анализирания Регламент.

1. По гражданскоправни и търговскоправни въпроси изменените с Регламент 2023/2844 регламенти, приети от Европейския парламент и Съвета, са седем:

– Регламент (ЕО) № 805/2004 от 21 април 2004 година за въвеждане на **европейско изпълнително основание при безспорни вземания**²⁰;

– Регламент (ЕО) № 1896/2006 от 12 декември 2006 година за създаване на **процедура за европейска заповед за плащане**²¹;

– Регламент (ЕО) № 861/2007 от 11 юли 2007 година за създаване на **европейска процедура за искиове с малък материален интерес**²²;

– Регламент (ЕС) № 606/2013 12 юни 2013 година относно взаимното **признаване на мерки за осигуряване на защита по граждански дела**²³

– Регламент (ЕС) № 655/2014 от 15 май 2014 година за създаване на процедура за **европейска заповед за заповор на банкови сметки** с цел улесняване на трансграничното събиране на вземания по граждански и търговски дела²⁴;

– Регламент (ЕС) 2015/848 от 20 май 2015 година относно **производството по несъстоятелност**²⁵;

областта на наказателното правосъдие (Евроюс), Европейската служба за борба с измамите (OLAF) и др.

¹⁹ Вж. по-подробно кога се признава непосредствено действие на разпоредба от Директива на Европейския съюз в Решение на Съда от 4 декември 1974 г., Дело 41–74.

EUR-Lex, Document 61974CJ0041

ECLI:EU:C:1974:133

²⁰ Пак там, Document 32004R0805, ОВ L 143, 30.4.2004, п. 15–39

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2004/805/oj>

²¹ Пак там, Document 32006R1896, ОВ L 399, 30.12.2006, п. 1–32

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1896/oj>

²² Пак там, Document 32007R0861, ОВ L 199, 31.7.2007, п. 1–22

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2007/861/oj>

²³ Пак там, Document 32013R0606, ОВ L 181, 29.6.2013, п. 4–12

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/606/oj>

²⁴ Пак там, Document 32014R0655, ОВ L 189, 27.6.2014, п. 59–92

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2014/655/oj>

²⁵ Пак там, Document 32015R0848, ОВ L 141, 5.6.2015, п. 19–72

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/848/oj>

– Регламент (ЕС) 2020/1784 от 25 ноември 2020 година относно връчване в държавите членки на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела („връчване на документи“)²⁶.

2. По наказателноправни въпроси с Регламент 2023/2844 беше изменен само един регламент:

– Регламент (ЕС) 2018/1805 на Европейския парламент и на Съвета от 14 ноември 2018 година относно **взаимното признаване на актове за обезпечаване и конфискация**²⁷.

Конкретното съдържание на изменителните норми в посочените регламенти и уредените с тях различни процесуални хипотези на съдебното сътрудничество и достъпа до правосъдие по делата с трансграничен елемент не е предмет на настоящото изследване. Обобщено може да се приеме, че те препращат към електронната комуникация между компетентните органи на издаващата държава и на изпълняващата държава и към електронния обмен на специализирани формуляри (образци) чрез децентрализираната информационна система по чл.3 от Регламента, както и към комуникацията между физически и юридически лица и компетентните органи по гражданскоправни и търговскоправни въпроси, чрез Европейската точка за електронен достъп в Европейския портал за електронно правосъдие, предвидена в чл.4 от същия Регламент като основна алтернатива за комуникация.

III Актуализирани правни актове в областта на съдебното сътрудничество чрез изменителни разпоредби в настоящата Директива 2023/2843

В изпълнение на заявената в параграф 5 от уводната част на Директивата цел за

постигане на съответствие на правилата в заварените директиви и приетите като резултат от транспонирането им разпоредби от националното законодателство на държавите членки и рамковите решения с новите правила за електронна комуникация и електронен обмен на данни, предвидени в анализирания Регламент, се приеха разпоредбите на чл. 1 – 11 от Директивата, с които бяха изменени следните три директиви и осем рамкови решения:

1. В областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни и търговскоправни въпроси с Директивата беше изменен само един правен акт:

– Директива 2003/8/ЕО на Съвета от 27 януари 2003 година за подобряване на достъпа до правосъдие при презгранични спорове чрез установяването на **минимални общи правила за правната помощ** при такива спорове²⁸.

2. В областта на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси с Директивата бяха изменени десет правни акта:

– Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно **европейската заповед за арест** и процедурите за предаване между държавите-членки²⁹;

– Рамково решение 2003/577/ПВР на Съвета от 22 юли 2003 година за изпълнение в Европейския съюз на решения за **обезпечаване на имущество или доказателства**³⁰;

– Рамково решение 2005/214/ПВР на Съвета от 24 февруари 2005 година относно прилагането на **принципа за взаимно признаване на финансови санкции**³¹;

– Рамково решение 2006/783/ПВР на Съвета от 6 октомври 2006 година за прилагане

²⁶ Пак там, – Document 32020R1784, ОВ L 405, 02/12/2020, п. 40–78
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2020/1784/oj>

²⁷ Пак там, Document 32018R1805, ОВ L 303, 28.11.2018, п. 1–38
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1805/oj>

²⁸ EUR-Lex, Document 32003L0008, ОВ L 26, 31.1.2003, п. 41–47
ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2003/8/oj>

²⁹ Пак там, Document 32002F0584, ОВ L 190, 18.7.2002, п. 1–20
ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2002/584/oj

³⁰ Пак там, Document 32003F0577, ОВ L 196, 2.8.2003, п. 45–55
ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2003/577/oj

³¹ Пак там, Document 32005F0214, ОВ L 76, 22.3.2005, п. 16–30,
ОВ L 159M, 13.6.2006, п. 256–270

на **принципа за взаимно признаване на решения за конфискация**³²;

– Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 година за прилагане на **принципа за взаимно признаване към съдебни решения по наказателни дела, с които се налагат наказания лишаване от свобода или мерки, включващи лишаване от свобода**, за целите на тяхното изпълнение в Европейския съюз³³;

– Рамково решение 2008/947/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 година за прилагане на **принципа на взаимното признаване към съдебни решения и решения за пробация** с оглед на надзора върху пробационните мерки и алтернативните санкции³⁴;

– Рамково решение 2009/829/ПВР на Съвета от 23 октомври 2009 година за прилагане между държавите членки на Европейския съюз на **принципа за взаимно признаване към актове за налагане на мерки за процесуална принуда** като алтернатива на предварителното задържане³⁵;

– Рамково решение 2009/948/ПВР на Съвета от 30 ноември 2009 година относно **предотвратяване и уреждане на спорове за упражняване на компетентност при наказателни производства**³⁶;

– Директива 2011/99/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно **европейската заповед за защита**³⁷;

– Директива 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година относно **Европейска заповед за разследване** по наказателноправни въпроси³⁸.

Изменителните норми в посочените правни актове уреждат електронната комуникация между компетентните органи в областта на съдебното сътрудничество при възникващи правоотношения между органи на издаващата държава и на изпълняващата държава според отделните правни инструменти в приложение I и II от Регламента, като установяват правомощията им в различни процесуални ситуации. Също така с измененията се определя в кои случаи комуникацията се извършва пряко между тези органи и в кои – чрез децентрализираната информационна система по чл.3 от Регламента.

IV. Предприети мерки от Европейската комисия за цифровизация на съдебното сътрудничество

За реализиране на необходимите технологични мерки, изработването на комуникационните канали и инструменти, които да обезпечат прилагането на електронната форма на съдебното сътрудничество и на достъпа до правосъдие по делата с трансграничен елемент, както и за изготвянето на съответните образци на формуляри за инициране, провеждане и приключване на уредените производства в 24-те основни правни акта, изброени в Приложение I и II от Регламента, беше създаден Комитет, който пряко подпомага Европейската комисия във връзка със задълженията ѝ по чл.10 от Регламента да приеме актовете за изпълнение на средствата за електронна комуникация, предвидени в чл.3 и чл.4 от същия, а именно децентрализираната информационна система и Европейската точка за електронен достъп. Комитетът е конститу-

ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2005/214/oj

³² Пак там, Document 02006F0783-20090328, ОВ L 328, 24.11.2006, p.59,

ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2006/783/2009-03-28

³³ Пак там, Document 32008F0909, ОВ L 327, 5.12.2008, p. 27–46

ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2008/909/oj

³⁴ Пак там, Document 32008F0947, ОВ L 337, 16.12.2008, p. 102–122

ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2008/947/oj

³⁵ Пак там, Document 32009F0829, ОВ L 294, 11/11/2009, p. 20–40

ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2009/829/oj

³⁶ Пак там, Document 32009F0948, ОВ L 328, 15.12.2009, p. 42–47

ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2009/948/oj

³⁷ Пак там, Document 32011L0099, ОВ L 338, 21.12.2011, p. 2–18

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/99/oj>

³⁸ Пак там, Document 32014L0041, ОВ L 130, 1.5.2014, p. 1–36

ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/41/oj>

иран специализиран орган по силата на чл.15 от Регламента, който функционира в помощ на Европейската комисия от 05.03.2024 година. В състава му са включени по двама членове от всяка държава членка на Европейския съюз, от които единият е юрист, а другият е специалист по информационни системи. За дейността на Комитета и изпълнителните правомощия на Европейската комисия се прилагат общите процедурни правила в Регламент (ЕС) 182/2011³⁹. Комитетът се председателства от представител на Европейската комисия, който не участва в гласуването. Той се стреми да намери решения, които се ползват с възможно най-широка подкрепа в рамките на Комитета, в случаите, в които не се изисква решението да се приеме с гласуване. Комитетът заседава от два до пет работни дни всеки месец с изключение на месец август, като дневният ред на заседанията е определен и обявен предварително до месец февруари 2026 година, като обхваща пет от 24-те производства, включени в първата партида:

EIO – European Investigation Order – Европейска заповед за разследване

SC 2 Small Claims Regulation - Регламент за искове с малък материален интерес

EOP – European Order for Payment – Европейска заповед за плащане

EAW – European Arrest Warrant – Европейска заповед за арест

FCO – Freezing and Confiscation Orders - Заповеди за замразяване и конфискация

Отделно Комитетът се подпомага от създадените отделни експертни групи във всяка държава членка, в които участват съдии, прокурори, представители на Министерство на правосъдието, компютърни специалисти и други. Броят на членовете на тези работни групи е по преценка на всяка държава членка, но всеки от тях следва да има специална експертиза по съответната правна или технологична материя. Предложенията и заключенията на работните групи се обобщават и

анализират от Комитета, като предпоставка за своевременно и точно приемане на актовете за изпълнение от Европейската комисия съгласно графика по чл.10 от Регламента, за да се постигнат заявените в него цели трансграничните процедури да станат „цифрови по подразбиране“, а свързаният с тях обмен на данни да бъде електронен, бърз, пряк, оперативно съвместим, поверителен, надежден, достъпен, устойчив, сигурен и ефикасен.

По решение на Комитета eu-LISA беше включена като наблюдател⁴⁰. Това е Агенция на Европейския съюз със седалище в гр.Талин, Естония, с призната съгласно Регламент (ЕС) 2018/1726 на Европейския парламент и на Съвета от 14 ноември 2018 година правосубектност и компетентност като орган на Европейския съюз да взема дългосрочни решения за оперативно управление на широкомащабни информационни системи, които са основни инструменти при изпълнението на политиките на ЕС в областта на дигитализацията на правосъдието, управлението на границите и миграцията и др. Понастоящем Агенцията управлява Шенгенската информационна система (ШИС), Визовата информационна система (ВИС) и др., както и разработва Европейската информационна система за съдимост – граждани на трети държави (ECRIS-TCN). Всички тези системи (съществуващи или в процес на разработване), се изграждат и адаптират, за да се осигури оперативна съвместимост с подобен достъп до информация, съхранявана в информационните системи на Европейския съюз и управление на идентичността на Съюзно равнище. Агенцията е в процес на интегриране на системата за трансграничен електронен обмен на данни e-CODEX в портфолиото си, въз основа на която ще бъде основана децентрализираната информационна система по чл.3 от Регламента, която е основната предпоставка за цифровизация на съдебното сътрудничество в Европейския съюз. Това определя включването на Агенцията в работата

³⁹ EUR-Lex, Document 32011R0182, ОВ L 55, 28.2.2011, р. 13–18

Регламент (ЕС) № 182/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 година за установяване на общите правила и принципи относно реда и условията за контрол от страна на държавите-членки върху упражняването на изпълнителните правомощия от страна на Комисията
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/182/oj>

⁴⁰ eu-LISA - European Union
<https://www.eulisa.europa.eu/>

на Комитета, а чрез него и на Европейската комисия, като изключително полезно.

Заключение

Активната работа на членовете на Комитета към Европейската комисия и подпомагащите ги експерти в създадените работни групи във всяка държава членка на Европейския съюз е ясен знак за силна подкрепа за цифровизацията на съдебното сътрудничество и на достъпа до правосъдие по гражданскоправни и търговскоправни въпроси с трансграничен елемент. Фактическото реализиране на тази важна съдебна реформа предпоставя ефектив-

но приложение на анализирания в статията ново законодателство на Европейския съюз отразено в Регламент 2023/2844, в сила от 16.01.2024 г., и на Директива 2023/2843, която следва своевременно да бъде транспонирана във вътрешното законодателство на всяка държава членка с приоритет. По този начин ще се хармонизират процесуалните правила на държавите – членки, а чрез дигитализацията съдебното сътрудничество и достъпът до правосъдие в Европейския съюз ще станат по-евтини, по-сигурни и по-бързи.